

Guido M.C. Jansen

Het *Galant gezelschap in een landschap* door Jean-Baptiste Pater (1695–1736)

De voorstellingen van modieus geklede, zich diverterende jonge dames en heren in een parkachtige omgeving, de zogenaamde *fêtes galantes*, die Antoine Watteau (1684–1721) vanaf het begin van de achttiende eeuw heeft geschilderd, vonden in Nederland al spoedig een welkom onthaal. Weliswaar zijn hier pas in 1743 de eerste schilderijen van Watteau en ook van zijn navolger Nicolas Lancret (1690–1743) gedocumenteerd, maar eerder al liet de invloed van deze meesters zich gelden dankzij de verspreiding van hun in prent gebrachte werk. Ook Nederlandse kunstenaars die enige tijd in Parijs waren geweest volgden hen na en gingen verwante onderwerpen schilderen. Het modieus geklede *Musicerend paartje in een park* door Anthony de Waardt (1689–1751), een 1735 gedateerde *dessus-de-porte*, is hiervan een goed voorbeeld (afb. 1).¹ De *fêtes galantes* kenden in Nederland hun grootste roem tussen circa 1740 en 1770 toen in vooraanstaande verzamelingen, met name in Den Haag, een tiental schilderijen van Watteau en Lancret waren te bewonderen. Daaronder bevond zich zelfs één van Watteau's meesterwerken, *De inschepping voor Cythere*.² Gezien de relatieve rijkdom aan schilderijen van Watteau en Lancret is het opvallend dat werk van Watteau's leerling en medewerker, Jean-Baptiste Pater – 'le troisième de nos peintres de conversations' aldus de negentiende-eeuwse Franse kunstericus Charles Blanc – zo zelden in het achttiende-eeuwse

Nederland voorkomt. Slechts vier schilderijtjes van Paters hand zijn hier in die tijd gedocumenteerd, en wel in twee veilingen uit 1770 en 1778. In 1770 kwamen eerst twee soldatenscènes onder de hamer, die toen waarschijnlijk werden gekocht door Catharina de Grote van Rusland en in dat geval te identificeren zijn met twee paneeltjes in de Hermitage (afb. 2 en 3).³ Acht jaar later werden van Pater *Een galant gezelschap van verscheidenen Heeren en Dames, onder 't Geboomten by een Fontyn, in een aangenaam Landschap* en *De weergade van het voorgaande, en gelyk zo in opzigt der gracieuze Ordonnantie, als in kleur en schildering* in het openbaar verkocht. De bekende Amsterdamse handelaar Pieter Fouquet verwierf op deze veiling voor maar liefst 2800 gulden een bijzonder fraai arcadisch landschap door Claude Lorrain (thans in Engels particulier bezit) en aan hem werden ook de beide galante gezelschapjes van Pater toegeslagen. Fouquet betaalde er 280 gulden voor, een alleszins redelijk bedrag gezien het kleine formaat.⁴ Heel wat meer zal Henri W.A. Deterding, de in Londen woonachtige directeur van de Koninklijke Petroleum Maatschappij, voor Paters *Galant gezelschap in een landschap* hebben betaald (afb. 4). Deterding (1866–1939) verwierf dit schilderij bij kunsthandel Wildenstein in Parijs, maar wanneer precies en voor hoeveel is niet bekend. We weten slechts dat hij het al in 1932 in zijn bezit had, want in dat jaar was het als zijn inzending te

Afb. 1. Anthony de Waardt, *Musicerend paartje in een park*, 1735. Doek, 98 x 139 cm. Verblijfplaats onbekend.

Afb. 2. Jean-Baptiste Pater, *Soldaten en marketensters*. Paneel, 28,6 x 34,5 cm. Hermitage, Sint Petersburg.

Afb. 3. Jean-Baptiste Pater, *Rustende soldaten*. Paneel, 28 x 34 cm. Hermitage, Sint Petersburg.

zien op de geruchtmakende tentoonstelling *French Art 1200-1900* in de Royal Academy te Londen.⁵ Het doek werd door Deterding in 1936 samen met 15 andere schilderijen uit zijn verzameling aan het Rijksmuseum geschonken. Eerder al had deze goede gever de natie aan zich verplicht toen hij in 1921 het beroemde *Straatje* van Vermeer aan de Staat der Nederlanden schonk ter plaatsing in het Rijksmuseum.⁶ Paters schilderij hangt sinds lange tijd in één der zalen van de Afdeling Beeldhouwkunst en Kunstnijverheid, waar overigens wel meer uitstekende schilderijen van buitenlandse origine te vinden zijn. Wellicht was dit de reden dat het belangwekkende schilderij aan de attentie van specialisten is ontsnapt, want sinds de schenking heeft niemand er ooit in een studie over de meester of zijn tijd enige aandacht aan besteed.

Op Paters schilderij (afb. 4) zien we hoe in de schaduw van een boomgroepje links vier rijkgeklede dames en drie heren zich vermaken met muziek en conversatie. Zowel de jongeling met blauwe baret links als de geknielde *chevalier* rechts proberen een dame te veroveren. Op de achtergrond verlaat een amoreus paartje het gezelschap. De compositie wordt rechts coulissematig afgesloten door een enorme zuil en een stenen leeuw op een hoog voetstuk. Er voor staat een meisje dat met een koekje in de hand de aandacht van een jachthond, een *espargeul*, trekt. Op de achtergrond tenslotte wordt ons een gezicht op een bergachtig landschap gegund dat geheel aan de fantasie van de kunstenaar is ontsproten. Zowel in stijl als in onderwerp is het schilderij direct gebaseerd op het werk van Antoine Watteau. Deze was omstreeks 1713 in Parijs enige tijd de leraar van Jean-Baptiste Pater, die net als Watteau uit Valenciennes afkomstig was. Bovendien was Paters vader, de beeldhouwer Antoine (1670-1747), met Watteau bevriend. Kort voor zijn dood in 1721 heeft Watteau met Jean-Baptiste Pater samengewerkt, waarna laatstgenoemde de

Afb. 4. Jean-Baptiste Pater, *Galant gezelschap in een landschap*. Doek, 50,5 x 60,5 cm. Rijksmuseum, Amsterdam.

onafgemaakte schilderijen van Watteau heeft voltooid. Het wekt dan ook geen verbazing dat het werk van Pater geheel en al op dat van zijn leermeester is geïnspireerd en dat hij diens onderwerpen, stijl en figuren veelvuldig heeft gebruikt en gepopulariseerd. Uiteraard was de invloed van Watteau op Pater het sterkst in de periode van hun meest intensieve contact, zo omstreeks 1721, maar ook daarna kon Pater zich moeilijk hiervan losmaken, al vond hij omstreeks 1730 zijn eigen idioom.

Uit deze laatste periode, het begin van de jaren dertig van de achttiende eeuw, dateert ongetwijfeld het *Galant gezelschap in een landschap* uit de schenking Deterding. Duidelijk is hier te zien hoe Pater grote moeite heeft gehad zijn figuren overtuigend in een landschap te plaatsen, iets wat Watteau altijd aanmerkelijk beter is afgegaan. Verantwoor-

delijk hiervoor was wellicht het enorme tempo waarmee Pater zijn schilderijen afleverde; contemporaine bronnen lichten ons in over de grote vrees voor armoede die de schilder beheerste en die hem tot een bijzonder grote productie heeft geïnspireerd.⁷ Deze productiviteit leidde niet alleen tot de vroegtijdige dood van de meester, als we althans geloof mogen schenken aan sommige achttiende-eeuwse bronnen, maar in ieder geval tot talloze herhalingen in zijn werk. Het is inderdaad opvallend dat Pater in zijn composities een nogal beperkt repertoire aan figuren laat optreden: veel figuren vinden we herhaaldelijk en in steeds wisselende combinaties op zijn schilderijen terug. Het Amsterdamse *Galant gezelschap in een landschap* is daarop bepaald geen uitzondering. Het zittende meisje met het muziekboek in de hand linksonder is bijvoorbeeld ook te

Afb. 5. Jean-Baptiste Pater, *Fête champêtre met Italiaanse komedianten*. Doek, 52 x 63,5 cm. Verzameling van de Engelse Koningin (reproduced by gracious appointment from H.M. the Queen).

zien op het *Fête champêtre met Italiaanse komedianten* in de verzameling van de Engelse koningin, een schilderij dat bovendien hetzelfde fantasielandschap op de achtergrond weergeeft (afb. 5).⁸ Ook het weglappende paartje is op ander werk van de kunstenaar terug te vinden: in spiegelbeeld komen zij ook voor op het *Musicerend gezelschap in een park* (afb. 6), een doek dat zich vroeger in de particuliere verzameling van kunsthandelaar Sedelmeyer in Parijs bevond.⁹ Het meisje met de espargeul rechtsonder mag zelfs één van de favoriete motieven van de kunstenaar worden genoemd. Deze combinatie komt op talloze schilderijen voor, waaronder het *Fête champêtre met een fluitspeler* in Buckingham Palace (afb. 7).¹⁰ Varianten van dit schilderij bevinden zich in het Palais des Beaux-Arts in Valenciennes, het Victoria

& Albert Museum te Londen en in de collectie van Baron Thyssen-Bornemisza, thans in Madrid. Dit laatste werk is bovendien als enige gedateerd: 1734 (afb. 8).¹¹

De knielende *chevalier* tenslotte figureert eveneens op verschillende werken. In een veel rijker kostuum is dit heertje bijvoorbeeld ook te zien op het *Landelijk feest bij een Venusbeeld* in het Museum Boymans-van Beuningen te Rotterdam (afb. 9).¹²

Het herhaalde gebruik van dezelfde figuren veronderstelt de aanwezigheid van een getekend repertorium waaruit de kunstenaar naar goeddunken kon putten bij de samenstelling van zijn composities. Deze methode werd bijvoorbeeld toegepast door Watteau en ook in het oeuvre van Lancret zijn vele tientallen, met krijt getekende studies voor figuren op schilderijen terug te vinden. In het

Afb. 6. Jean-Baptiste Pater, *Musicerend gezelschap in een park*. Doek, 57 x 46 cm. Verblijfplaats onbekend.
Afb. 7. Jean-Baptiste Pater, *Fête champêtre met een fluitspeler*. Doek, 50 x 60,5 cm. Verzameling van de Engelse Koningin (reproduced by gracious appointment from H.M. the Queen).

thans bekende, getekende oeuvre van Pater zijn dergelijke bladen echter veel zeldzamer. Tot nog toe onbekend bleef het feit dat er voor de figuur van de knielende ridder zo'n studie bewaard gebleven is (afb. 10). Dit blad is een tekening in rood krijt die in 1986 in New York werd geveild.¹³ Overigens lijkt de geknielde jongeman op de tekening qua kleding en uiterlijk het meest overeen te komen met die op het schilderij in Rotterdam. Het is daarom aannemelijk dat het doek in Museum Boymans eerder geschilderd werd dan het werk in Amsterdam, waarop een wat vereenvoudigde versie van de jongeling is te

Afb. 8. Jean-Baptiste Pater, *Landelijk feest*, 1734. Doek, 52,5 x 68 cm. Thyssen-Bornemisza Museum, Madrid.

zien. Bovendien draagt de man op ons schilderij een degen, een wapen dat op de tekening ontbreekt.

De hoge kwaliteit van Paters *Galant gezelschap in een landschap* is in het verleden overigens niet onopgemerkt gebleven. Het doek blijkt namelijk in de negentiende eeuw deel te hebben uitgemaakt van een aantal belangrijke collecties, waaronder die van Lord Wellesley, de graaf van Mornington. Diens verzameling werd op 15 juni 1846 in Brussel in het openbaar verkocht en de uitvoerige beschrijving in de catalogus stelt ons in staat om Paters schilderij voor het eerst met zekerheid te identificeren.¹⁴ Het *Galant gezelschap* bleek in deze verzameling overigens te zijn vergezeld van een pendant, *La Balançoire* ('De schommel'), een schilderij dat in 1926 door Richard Feuillet aan het Louvre in Parijs werd gelegateerd (afb. 11). In 1934 werd het vandaar overgebracht naar de Assemblée Nationale en sinds 1949 hangt het

in het Bureau van de Thesaurier van de Kamer van Afgevaardigden (Questeur à la Chambre des Députés).¹⁵

Voor 13.500 franken werden beide Paters op de veiling Wellesley verworven door Théodore Patureau, *amateur distingué de Paris*, aldus een anonieme aantekening in een exemplaar van de veilingcatalogus die in de bibliotheek van het RKD berust. Deze anonieme auteur vergiste zich overigens, want het kabinet van Patureau was enige tijd één van de parels van de Belgische hoofdstad, Brussel. Toen Patureau vervolgens in april 1857 besloot zijn gerenommeerde verzameling in Parijs van de hand te doen, was dat een evenement van de eerste orde. Na afloop van de veiling noteerde de invloedrijke criticus Paul Mantz dan ook in het meest bekende kunsttijdschrift uit die jaren, *L'Artiste: cette vente, pleine de surprises et de coups de théâtre, a été l'émotion d'hier comme elle est encore la curiosité d'aujourd'hui*.¹⁶

Afb. 9. Jean-Baptiste Pater, *Landelijk feest bij een Venus-beeld*. Doek, 44,5 x 55 cm. Museum Boymans-van Beuningen, Rotterdam.

In *L'Artiste* was eerder een uitvoerig artikel verschenen van de hand van de veelgelezen dichter en novellist Théophile Gautier dat geheel aan deze uitgelezen collectie was gewijd. De lof die Gautier, overigens de eerste criticus die zich inzette voor een revalidatie van de Franse achttiende-eeuwse schilderkunst¹⁷, daarin over de werken van Pater zong, mag als bijzonder gloedvol worden gekarakteriseerd:

Quant aux Pater qu'il [= Patureau] possède, nous n'en connaissons pas de ce mérite, et ils ont été pour nous comme une révélation de ce maître charmant, qui devrait être plus célèbre. Il est impossible de rien voir de plus spirituel, de plus vif, de plus finement touché et surtout d'une originalité plus française que la Pastorale [et] la Balançoire [...]; quelles délicieuses figures de femmes, quels élégants cavaliers, quelle amusante disposition des groupes, quelle

*grâce d'ajustement, quelle couleur perlée, argentée, bleutée, pleine d'air et de reflets!*¹⁸

Ook Charles Blanc was overigens door de kwaliteit van de beide schilderijtjes getroffen; hij noemde ze *deux morceaux du goût le plus aimable et d'un charme irrésistible*.¹⁹

Lord Hertford, wiens verzameling thans in de fameuze Wallace Collection in Londen te bewonderen is, was één van de grote kopers op de veiling, maar deze keer, ondanks de lof van Gautier en Blanc, viel zijn keuze eens niet op de schilderijen van Pater. De beide pendanten, kavelnummers 58 en 59, werden voor 30.500 francs toegeslagen aan een andere grote koper, de agent Heine die handelde in opdracht van de Franse *ministre d'État*, de bankier Achille Fould. De beide Paters behoorden daarmee tot de duurder stukken van de veiling.²⁰

Over de lotgevallen van het *Galant gezelschap*

Afb. 10. Jean-Baptiste Pater, *Knielende jongeman*. Rood krijt, 13,3 x 12 cm. Verblijfplaats onbekend.

schap in een landschap en *La balançoire* is vanaf de veiling Patureau tot aan de jaren twintig van deze eeuw niets meer bekend.²¹ Op een ons onbekend moment werden daarbij de pendanten gescheiden. Zo werd *La balançoire* in 1926 aan het Louvre geschonken en zes jaar later was Deterding reeds in bezit van het *Galant gezelschap*. Met deze scheiding kwam overigens een einde aan een langdurige koppeling, die waarschijnlijk tot in de achttiende eeuw teruggaat. Dit althans valt wellicht af te leiden uit de beschrijving van een paar tegenhangers in de vermaarde verzameling schilderijen van de Hertog van Choiseul die in 1772 in Parijs onder de hamer kwam. Hoewel de omschrijving in de catalogus van de schilderijen weinig expliciet is, komen echter de opgegeven maten, 19 *pouces* hoog en 22 *pouces* breed, dat is ongeveer 52 bij 59,5 cm, nauw met die van het *Galant gezelschap* en *La balançoire* overeen.²² Bovendien blijken zij het enige paar schilderijen te zijn met deze onderwerpen in een liggend, horizontaal formaat; de Wallace Collection in Londen heeft weliswaar eveneens een paar pendanten met dezelfde onderwer-

pen, maar deze hebben een staand formaat.²³ Of Paters *Galant gezelschap in een landschap* nu wel of niet deel van de vermaarde verzameling Choiseul heeft uitgemaakt, zal voor Henri Deterding overigens geen enkele rol van betekenis hebben gespeeld bij de aankoop van dit prestigieuze schilderij. Evenmin zal hij zich bewust zijn geweest van de lof die ooit door Théophile Gautier en Charles Blanc erover is gezongen. De aangename compositie, de uitvoerig getekende figuurtjes en ook het bijzonder fraaie koloriet zullen voor hem ongetwijfeld zwaarder hebben gewogen. Het stemt daarbij tot dankbaarheid dat Deterding in 1936 ook dit schilderij aan het Rijksmuseum heeft willen schenken en dat daarmee het eerste voorbeeld van een *fête galante* aan het Nederlands openbaar kunstbezit werd toegevoegd.

Noten

¹ Veiling Sotheby's Amsterdam, 11 november 1992, nr. 93 als anoniem. Het doek is echter op de stenen bank waarop de man zit 1735 AD *Waard* gesigneerd. Dit schilderij was overigens eerder onder zijn juiste naam geveild bij Sotheby's in Londen op 24 oktober 1973 als kavelnummer 139.

² Zie hiervoor mijn essay 'Franse schilderkunst in Nederlands bezit', in: Pierre Rosenberg, Guido Jansen en Jeroen Giltaij, *Franse schilderkunst uit Nederlands bezit 1600-1800/ French Paintings from Dutch Collections, 1600-1800*, cat. tent. Rotterdam (Museum Boymans-van Beuningen) 1992-93, pp. 11-55.

³ Veiling François Ignace de Dufresne, Amsterdam, 22 augustus 1770, nr. 128 *Twee stuks Landschapjes. Ieder is hoog 11, breed 14 duim. Deeze twee stukjes verbeelden Soldaaten Marschen; voorts ziet men eenige Vrouwen en anderen zittende voor Zoetelaars Tente. Zeer fraay op Paneel geschildert*. Gezien de maten, circa 28 x 35 cm, en de drager mogen deze schilderijtjes worden geïdentificeerd met die in de verzameling van Catharina de Grote, thans in Sint Petersburg (afb. 2 en 3). Zie Inna S. Nemilova, *The Hermitage. Catalogue of Western European Painting. French Painting, Eighteenth Century*, Moskou-Florence 1986, nrs. 171-172. Catharina de Grote was één van de grote kopers op de veiling Dufresne; zie het in noot 2 genoemde essay, pp. 25, 45, en 52 (noten 66-75).

Afb. 11. Jean-Baptiste Pater, *La balançoire*. Doek, 51 x 60 cm. *Assemblée Nationale*, in bruikleen van het Musée du Louvre, Parijs.

⁴ Veiling van de collectie Servad, Amsterdam, 25 juni 1778, nrs. 68 en 69; deze schilderijtjes op doek waren ongeveer 25 x 30 cm groot. Zie ook noot 2, pp. 47 en 53 (noot 83).

⁵ *Exhibition of French Art 1200-1900*, Londen (Royal Academy) 1932, nr. 214. Zie ook: Georges Wildenstein, 'Le XVIIIe siècle', *Gazette des Beaux-Arts* 74 (1932), p. 58 met afbeelding, en: W.G. Constable, *Commemorative Catalogue of the Exhibition of French Art, 1200-1900*, Oxford-Londen 1933, p. 56, nr. 211. Voor het tot dan toe ongetraceerde schilderij zie ook: Florence Ingersoll-Smouse, *Pater*, Parijs 1928, nr. 209.

Het heeft er overigens alle schijn van dat juist deze tentoonstelling over Franse kunst uit 1932 een andere Nederlandse verzamelaar tot het

verwerven van Franse achttiende-eeuwse schilderijen heeft aanzet: D.G. van Beuningen kocht namelijk pas tussen 1935 en 1937 verschillende werken van Watteau, Lancret, Pater en Boucher, die thans alle in de verzameling van Museum Boymans-van Beuningen zijn opgenomen. Zie: Guido Jansen, 'Lancrets Pastorale dans', in: *Vorm geven aan veelzijdigheid. Opstellen aangeboden aan Wim Crowvel bij zijn afscheid als directeur van Museum Boymans-van Beuningen*, Rotterdam 1993.

⁶ Tot de schilderijen in de schenking van 1936 behoorden onder andere de beide uit de collectie Six afkomstige *Visvrouw* van Adriaen van Ostade (A 3246) en *Riviergezicht bij maanlicht* door Aert van der Neer (A 3245); *Verslagen omtrent 's Rijks verzamelingen van geschiedenis*

en kunst 1936, 59 (1937), pp. 8–11. Voor de schenking uit 1921, zie: J.F. Heijbroek en W. Th. Kloek, 'Het straatje van Vermeer, een geschenk van H.W.A. Deterding', *Bulletin van het Rijksmuseum* 40 (1992), pp. 225–231.

⁷ Onder andere Gersaint en Mariette, twee bekenden van de schilder. Zie: P. Rosenberg, *Watteau*, cat. tent. Parijs (Grand Palais) 1984–85, p. 47.

⁸ Cat. tent. *George IV and the Arts of France*, Londen (Queen's Gallery, Buckingham Palace) 1966, nr. 55; Ingersoll-Smouise, *op. cit.* (noot 5), nr. 3.

⁹ Veiling M. S.[Sedelmeyer], Parijs, 14 juni 1900, nr. 8; Ingersoll-Smouise, *op. cit.* (noot 5), nr. 223.

¹⁰ Cat. tent. Londen 1966 (noot 8), nr. 52; Ingersoll-Smouise, *op. cit.* (noot 5), nr. 18.

¹¹ J.M. Pita Andrade & M. del Mar Borobia Guerrero, *Thyssen-Bornemisza Museum. Old Masters*, Madrid 1992, p. 260, nr. 313; Ingersoll-Smouise, *op. cit.* (noot 5), nr. 21. Zie ook: cat. tent. *Collectie Thyssen-Bornemisza*, Rotterdam (Museum Boymans-van Beuningen) 1959–60, nr. 108.

¹² J.C. Ebbinghe Wubben, *Museum Boymans-van Beuningen Rotterdam. Catalogus schilderijen tot 1800*, Rotterdam 1962, p. 102, nr. 2585.

¹³ Veiling Sotheby's, New York, 16 januari 1986, nr. 102 met afbeelding; deze tekening bracht overigens \$ 4400 op.

¹⁴ Veiling Lord Wellesley, Brussel, 15 juni 1846, nrs. 9 en 10.

¹⁵ Musée du Louvre, Parijs, inv.nr. 2606; voor deze informatie zie Ingersoll-Smouise (noot 5), nr. 277bis, want in geen enkele catalogus van het Louvre komt dit schilderij voor. Met dank aan Pierre Rosenberg, Conservateur général du Patrimoine chargé du Département des Peintures, van het Musée du Louvre voor zijn brief van 11 augustus 1993.

¹⁶ Paul Mantz, 'Vente du Cabinet de M. Patureau', *L'Artiste* NS I (1857), p. 73.

¹⁷ Georges Lafenestre, 'Théophile Gautier, critique d'art (1811–1872)', *Artistes et Amateurs*, Parijs [1900], pp. 121–144.

¹⁸ Théophile Gautier, 'Galerie de M. Théodore Patureau', *L'Artiste* NS I (1857), pp. 52–55.

¹⁹ Charles Blanc, *Le trésor de la curiosité*, deel 2, Parijs 1858, p. 524. Voor een andere reactie op *les plus beaux Pater du monde* zie: Edmond & Jules de Goncourt, *Journal*, deel 2, Monaco 1956, p. 101.

²⁰ Over deze prijs wist de *Revue Universelle des Arts* (5 [1857], p. 188) nog mee te delen: *Un amateur avait donné commission à 25,000 fr., prix qu'il croyait excessif, et cependant il à été dépassé...*

²¹ Aan de achterzijde van de negentiende-eeuwse lijst is een half afgescheurd etiket bevestigd met daarop de naam van een eigenaresse(?): Mademoiselle G.... de Jarru....

In de catalogus van de Wallace Collection wordt overigens de mogelijkheid geopperd dat Fould de schilderijen op de veiling Patureau verwierf voor Napoleon III, zie: *Wallace Collection Catalogues. Pictures and Drawings*, Londen 1968 (zestiende editie), p. 232, bij nr. P383.

²² Veiling Duc de Choiseul, Parijs, 6 april 1772, nrs. 128–129 *Deux tableaux pendants: l'un représente un Concert de personnes galamment vêtues...* en het andere: *une Balançoire*. Doek, 19 x 22 *pouces*. Voor 1800 francs was de handelaar Paillet de koper en het paar behoorde daarmee tot de duurere schilderijen van de veiling. De verzameling van Choiseul was vermaard omdat veel schilderijen door Pierre-François Basan in prent waren gebracht, zie: P.F. Basan, *Recueil d'estampes gravées d'après les tableaux du Cabinet de Monseigneur le Duc de Choiseul*, Parijs 1771. De beide Paters zijn hierin echter niet opgenomen.

²³ Zie de catalogus van de Wallace Collection vermeld in noot 21, p. 232, nrs. P383 en P386 (doek; 57 x 47 cm); vergelijk ook Ingersoll-Smouise, *op. cit.* (noot 5), nrs. 276–290.

Afb. 1 (rechts). Gouden erepenning in rand van saffieren, door Jan Schreuder geschonken aan Joan Aalwis Widjewardene Senewiratne, Ceylon 1762. Inv. nr. Br. 980. 128 x 101 mm.

Afb. 2. Keerzijde van de penning van afb. 1.